

REMISSVARAvdelning
UtvärderingsavdelningenHandläggare
Oskar Kindberg
+46 8 563 088 61
oskar.kindberg@uka.seRegeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Remissvar över betänkandet SOU 2022:61 Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har anmodats yttra sig över Utredningen om en utökad rätt till fritidshems betänkande SOU 2022:61 *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid*. UKÄ har begränsat sitt yttrande till de förslag som har anknytning till vårt uppdrag och verksamhet.

Sammanfattning av Universitetskanslersämbetets synpunkter

UKÄ instämmer i förslaget om att två eller flera lärosäten ges i uppdrag att planera och utveckla en utbildning på avancerad nivå för lärare i fritidshem inom ramen för magister- eller masterexamen enligt examensordningen. Det viktigaste skälet till det är att stärka förutsättningarna för att grundläroarbildning med inriktning mot arbete i fritidshem ska hålla hög kvalitet med ökad möjlighet till kompetensförsörjning av vetenskapligt kompetent personal.

UKÄ instämmer i förslaget om att en nationell forskarskola med relevans för fritidshemmets syfte ska inrättas. Det viktigaste skälet till det är att stärka sådan forskning som är avgörande för att säkerställa den vetenskapliga kompetensen bland personalen i grundläroarbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem.

Synpunkter på utredningens förslag

Utifrån vår samlade kunskap om högskolesektorn besvarar vi två av utredningens förslag.

Utbildning på avancerad nivå (avsnitt 9.7)

Utredningens förslag:

Två eller flera lärosäten ska ges i uppdrag att planera och utveckla en utbildning på avancerad nivå för lärare i fritidshem. Utbildningen ska ges inom ramen för magister- eller masterexamen enligt examensordningen.

Universitetskanslersämbetet instämmer i förslaget.

En satsning är viktig för att stärka förutsättningarna för att grundläroutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem ska kunna hålla hög kvalitet. Att lärosäten får i uppdrag att utveckla utbildning på avancerad nivå för lärare i fritidshem som ger behörighet till forskarutbildning är ett bra sätt att skapa sådana förutsättningar.

I uppdraget ska det enligt UKÄ inte ingå att utbildningen bör ges på distans och under flexibla former. Lärosätena ansvarar för utbildningens utformning och genomförande med hänsyn till krav om att avpassa verksamheten så att hög kvalitet nås. Lärosätena bör därför själva avgöra hur utbildningen ska bedrivas.

En utgångspunkt för behöriga lärare i fritidshemmen är att lärosätena har disputerad personal och fler behövs för att utbildningen ska kunna expandera. Vi har tidigare motsatt oss att förändra grundläroexamen med inriktning mot arbete i fritidshems nivåplacering till avancerad nivå. Däremot såg vi utbildningens kompetensförsörjning som viktig för kvaliteten och var positiva till att hitta andra lösningar.¹ Vår utvärdering av utbildningar som leder till grundläroexamen med inriktning mot arbete i fritidshem visade att tillgången till vetenskapligt kompetent personal är låg.² Vi har därför i en rapport konstaterat att satsningar på kurser på avancerad nivå för lärare i fritidshem är ett viktigt steg för lärosätena, så att fler blir behöriga till utbildning på forskarnivå.³

Det finns goda möjligheter att utveckla utbildning på avancerad nivå för lärare i fritidshem om regeringen går vidare med utredningens förslag. Det beror på att alla lärosäten som har tillstånd att utfärda grundläroexamen med inriktning mot arbete i fritidshem också har generellt tillstånd att utfärda magisterexamen. Alla utom ett lärosäte har dessutom generellt tillstånd att utfärda masterexamen eller tillstånd för det i ett för ändamålet lämpligt område. Flera lärosäten har redan sådana utbildningar. På grund av urvalsregler baserade på antal avklarade högskolepoäng har dock lärare i fritidshem svårare att konkurrera med lärare som gått längre utbildningar.

I redovisningen av uppdraget att följa upp och analysera måluppfyllelsen för lärosätenas utbyggnadsuppdrag konstaterade vi att de riktade uppdragen som finansierades med ramanslag inte fått önskad effekt. I de flesta fallen nåddes inte målen, trots att lärosätena nådde takbeloppen för

¹ Universitetskanslersämbetet 2020, "Universitetskanslersämbetets yttrande över betänkandet "Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg" (SOU 2020:34)", dnr. 131-00333-20.

² Universitetskanslersämbetet 2019, *Bedömargruppens yttrande över utvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå inom grundläroexamen med inriktning mot fritidshem, förskoleklass och årskurs 1–3, årskurs 4–6. Projekt III*, dnr. 411-00460-17.

³ Universitetskanslersämbetet 2023, *Läroutbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022*, dnr. 411-00172-22.

utbildning.⁴ Lärosätena är visserligen beroende av tillräcklig finansiering för att utveckla den utbildning som föreslås. Regeringen bör dock ta hänsyn till hela kedjan för att säkerställa kompetensförsörjningen till fritidshem och grundlärautbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem. I den ingår också bland annat söktryck och befintlig tillgång till vetenskapligt kompetent personal. Statens finansiering av det föreslagna uppdraget skulle kunna genomföras på samma sätt som den finansiering som lämnats till utbildning på avancerad nivå för yrkeslärare. Detta bör dock avvägas mot intresset för en icke önskvärd detaljstyrning och med respekt för lärosätenas autonomi. Det är därför viktigt att regeringen har en dialog med lärosätena före det att uppdrag ges för att säkerställa lärosätenas ägarskap över utbildningen på både kort och lång sikt.

Forskarskola (avsnitt 9.8)

Utredningens förslag:

En nationell forskarskola med relevans för fritidshemmets syfte ska inrättas.

Universitetskanslersämbetet instämmer i förslaget.

Vår utvärdering av utbildningar som leder till grundläraexamen med inriktning mot arbete i fritidshem⁵ visade att forskning med relevans för den utbildningen är begränsad. Utvärderingen visade också att tillgång till vetenskapligt kompetent personal inom utbildningarna generellt är låg. Inom ramen för utvärderingen framfördes att resurser till forskningsområdet behöver förstärkas betydligt på både lokal och nationell nivå genom satsningar på forskning och forskarutbildning. Lärosätena framförde efter utvärderingen behov av en nationell forskarskola. För att stärka kvaliteten i grundlärautbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem är det nödvändigt att satsa på forskning om fritidshemmet inom utbildningsvetenskap. Förslaget är därför välkommet.

UKÄ instämmer i avvägningarna om att i första hand förespråka ett uppdrag till Vetenskapsrådet om utlysning av medel för att inrätta en forskarskola. UKÄ instämmer också i att i andra hand förespråka en generell ökad medelsram för utbildningsvetenskaplig forskning, med önskan om att prioritera forskarskola inom område med relevans för fritidshemmet. Skälen till detta är att forskning med relevans för lärautbildning med inriktning mot arbete i fritidshem är avgörande för att stärka den vetenskapliga kompetensen i utbildningen. Forskningsfältet är dessutom redan så begränsat att det har svårt att hävda sig i konkurrens med annan utbildningsvetenskaplig forskning.

Vi instämmer även i utredningens beskrivning om att forskarskolans syfte bör definieras brett, snarare än utifrån ett tema, med hänsyn till forskningens frihet. UKÄ instämmer i att syftet skulle kunna utgå ifrån regleringen i skollagen 14 kap. 2 § avseende fritidshemmets syfte.

⁴ Universitetskanslersämbetet 2023, *Måluppfyllelseanalys för utbyggnaderna av utbildningar 2015–2018 – Redovisning av ett regeringsuppdrag*, dnr. 111-00384-22.

⁵ Universitetskanslersämbetet 2019, dnr. 411-00460-17

Beslut

Beslut i ärendet har fattats av tillförordnade generaldirektören Annika Pontén efter föredragning av utredaren Oskar Kindberg i närvaro av gruppchefen Lisa Jämtsved Lundmark, verksamhetsstrategen Per Westman och chefen för kommunikationsfunktionen Martin Wincent.

Annika Pontén